

ХУДОЖНИК ЯН МИРОСЛАВ ПЕСКЕ (1870–1949) – МИСТЕЦЬ ПОГРАНИЧЧЯ КУЛЬТУР

Йоланта Поляновська

У Лангедоку, в Східних Піренеях біля кордону з Іспанією, в мальовничій місцевості Колліур розташований Музей сучасного мистецтва Колліур, що донедавна мав назву Музей фондів Песке в Колліур. Його засновником був художник Ян Мирослав Песке (1870–1949) (іл. 1), якого по-різному називали у Франції: «малим росіянином» (Гійом Аполлінер), художником російського походження чи народженим у Росії, художником польського походження чи польсько-французьким художником¹. Сам мистець, який походив із польської поміщицької родини, 1921 року потрапив до Франції та водночас того ж року взяв участь у виставці польського мистецтва в Гран-Пале у Парижі, принагідно визначаючи свою національність: «Песке Ян Мирослав, поляк, народжений в Росії»².

У 2002 році Музей сучасного мистецтва Колліур (фонди Песке) разом із департаментом Вандея організував велику монографічну виставку «Жан Песке, незалежний пейзажист і портретист, 1870–1949», яку демонстрували в кількох містах Франції, починаючи від Ла-Бар-де-Мон, Манс і Колліур. Ця експозиція супроводжувалася старанно виданим монументальним каталогом «Жан Песке, 1870–1949»³. Він містив розлогу студію Марі-Елізабет Луазо «Життя і творчість Жана Песке», засновану, зокрема на матеріалах, винесених у додатки: реєстрі творів, бібліографії та на списку найважливіших виставок. Вступом до каталогу є короткий текст «Ян Мирослав Песке і польське мистецтво» (його написала автор цієї статті⁴), в якому здійснено спробу визначити місце цього живописця і графіка як серед польських мистців, що працювали у Франції, так і серед французьких. У цій статті поставлено питання про існування *польської школи* у французькому мистецтві

на зламі XIX і XX ст. Творчість Песке, якого ми пізнаємо дедалі краще⁵, є прикладом взаємопроникнення кількох культур: польської, української та французької.

УКРАЇНА

Ян Мирослав⁶ Песке (пол. – Jan Mirosław Peské / Peske) народився 27 липня 1870 року в містечку Голта тогочасної Херсонської губернії в Україні. Його батьки, лікар Ян та Антоніна (дівооче прізвище – Знамеровська, із заможної поміщицької родини) Песке, проживали у маєтку Новосілка біля Голованівська тогочасного Балтського повіту (у південно-східній частині колишнього Брацлавського воєводства). Його пращури по батьковій лінії, ймовірно, були шведського походження⁷.

Ян Мирослав Песке провів дитинство в родинному маєтку, а з 1880 року навчався в київському ліцеї. Початкову художню освіту він здобув у Рисувальній школі Миколи Івановича Мурашка в Києві, куди записався на курс малюнку саме до цього українського пейзажиста*, і в Одеській рисувальній школі (1886–1889), де вивчав архітектуру, графіку і живопис⁸.

Україну він відвідував під час пізніших приїздів із Франції, зокрема 1895 року.

ВАРШАВА

1890 року Я. М. Песке приїхав до Варшави, вступив до Рисувального класу⁹ і став учнем живописця Войцеха Герсона¹⁰. Цей художник швидко розпізнав у ньому талант і переконав юнака та його батьків у доцільності подальшого навчання у Франції, яке стало можливим для Я. М. Песке завдяки отриманій стипендії. Молодий мистець виїхав до Парижа, по дорозі ненадовго зупинившись у Мюнхені й завівши знайомства серед численної тамтешньої колонії польських худож-

* М. Мурашко (1844–1909) працював як у жанрі пейзажу, так і жанрі портрета (ред.).

ників. Із середовищем варшавських мистців він спочатку підтримував зв'язки, перебуваючи тут недовго в 1891 році; 1892 року він надіслав на виставку варшавського Товариства сприяння образотворчому мистецтву дві паселі, а 1895 року знову відвідав Варшаву ¹¹.

ПАРИЖ

Париж, його академія, художні колекції та мистецьке середовище притягували польських мистців (принаймні з 1600 року, коли гравер Йоаннес Ле Грен Полонус прибув сюди), які часто шукали слави, як Олександр Кухарський, «останній художник Марії-Антуанетти» (мешкав у Парижі в 1764–1819 роках) ¹². У Франції, після того, як Польща втратила незалежність, Велика Еміграція творила вільну польську культуру ¹³, з якої черпало натхнення багато мистців, що приїжджали сюди навчатися, серед них Войцех Герсон (мешкав у Парижі в 1856–1859 роках), який, ставши у Варшаві професором живопису, відправляв до Парижу своїх учнів.

У 1890 році В. Герсон послав Яна М. Песке з листом до іншого свого учня, котрий вже там перебував і навчався в Академії Жульєн – Антонія Остіна ¹⁴. 1891 року Я. М. Песке також вступив до Академії Жульєн, де впродовж шести місяців відвідував ательє Бенжамена Констана. Відомо також, що він записався на навчання до Жуля Лефевра, Тоні Робер-Флері та Жан-Поля Лоранса.

Антоній Остін увів його в коло паризької польської діаспори. Польська еміграція в Парижі, традиційно численна й активна ¹⁵, мала «свою топографію»: аристократичний центр довкола готелю Ламбер на Іль-Сен-Луї, демократичний осередок у районі Батіньоль (називався «Малою Польщею») та більш численне коло мистців, які з кінця XIX ст. населяли міжнародну «колонію художників» на Монпарнасі. Антоній Остін і Ян М. Песке підтримували контакти з молоддю творчою інтелігенцією, зокрема з лікарем Казимежем Длуським, його швагровою Марією Склодовською (згодом у шлюбі – Склодовська-Кюрі), гравером та еміграційним діячем Станіславом Кракув і його дружиною, письменницею Пауліною Кракув, а також із письменницею, тоді ще актрисою –

Габріелою Запольською ¹⁶. Саме вона вже 1892 року, помітивши в ньому «справді великий талант, [...] який родина насильно хоче переробити на гречкосія» ¹⁷, ввела його до кола тогочасного авангарду. Завдяки їй він познайомився, зокрема, з Полем Серюзьє (1863–1927) та критиком мистецтва Феліксом Фенеоном (1861–1944), а через них – із Полем Сіньяком (1863–1935), з яким заприятелював, та з Анрі-Марі-Раймоном де Тулуз-Лотреком (1864–1901). Крім того, Габріела Запольська, дописуючи в польську пресу про постімпресіоністичний живопис, кілька разів з ентузіазмом говорила про молодого мистця.

У 1892 році Ян М. Песке покинув Академію Жульєн і долучився до пошуків постімпресіоністичного авангарду. (Частині цього середовища недавно присвятили виставку «Париж і польські мистці 1900–1918, довкола Е.-А. Бурделя» ¹⁸, до якої не включено Песке, хоча він, безсумнівно, підтримував контакти з цим колом майстрів).

Самостійне навчання Ян М. Песке розпочав із роботи на пленері, яка велася спочатку з Полем Сіньяком, з котрим улітку 1892 року він виїхав до Сен-Тропе на Лазурне узбережжя. На формування його мистецтва також мали вплив Тулуз-Лотрек (як він сам сказав: «тим, хто найбільше мене «спокусив», був Тулуз-Лотрек» (*Спогади*)), який познайомив його з технікою літографії, та Каміль Пісарро, який вчив його техніці офорта. Контакти з ними тривали приблизно із 1892 до 1894 року (чи 1899), за даними різних дослідників. Молодий художник цінував мистецтво Едуара Мане, Клода Моне, П'єра Пюві де Шаванна, Оділона Редома, Жоржа Сера та Огюста Родена, а про інших висловлювався критично: «найбільшою вадою сучасних художників є брак щирості» ¹⁹.

Мету своєї діяльності він чітко бачив уже 1894 року, коли писав:

«Я хотів би колись довести свої роботи до такого стану, щоб вони промовляли якнайсильніше до почуттів. Шляхетність лінії та композиції, гармонія й сила гармонії та світла – це мої прагнення» ²⁰. З цією метою він також вивчав твори імпресіоністів, прерафаелістів, японських художників та давні рисунки й гравюри.

Ян М. Песке брав участь у мистецькому житті постімпресіоністичного авангарду. Він дебютував 1894 року в Салоні Незалежних, у 1895 році брав участь у «маніфестації» групи набістів у галереї Ле-Барк-де-Бутвіль, а потім неодноразово виставляв свої роботи разом з цією групою. Він писав у своїх «Спогадах»:

«Це мистецьке й дружнє середовище цілковито мене змінило».

1897 року Фелікс Фенеон і Октав Мірбо ввели його до кола часопису «Ревю Бланш», в редакції якого 1901 року він мав свою першу персональну виставку, показавши на ній понад тридцять пастельних робіт. Виставка була визнана «важливою мистецькою подією», зокрема Гюставом Каном, Мірбо і Фенеоном; також її помітили в польській пресі ²¹.

КОЛЛІУР У ПІРЕНЕЯХ, БОРМ НА ЛАЗУРНОМУ УЗБЕРЕЖЖІ ТА ОКОЛИЦІ БАРБІЗОНА

У цей період (1894–1901) у житті художника відбулися важливі зміни. 1894 року він уперше поїхав на пленер до згаданого Колліур, яке відтоді стало для нього одним з улюблених місць. У 1901 році художник одружився з Катериною Лушниковою (котра походила з Росії), скульптором, ученицею Огюста Родена та Еміля-Антуана Бурделя. У них народилися три доньки й син – художник органічно поєднував родинні справи із «мандрівним» способом життя. Я. М. Песке, окрім тривалих приїздів до Парижа, мешкав у Борм на Лазурному узбережжі (де він мав ательє до 1926 року), в Колліур та в сусідньому Аржел-сюр-Мер у свого друга Етьєна Ліна. Іншими улюбленими його місцями стали околиці Барбізона та сусіднього Королівського лісу й парку Фонтенбло. Крім того, він малював у багатьох інших регіонах Франції, зокрема в Ам'єні, Вандеї та в Тулоні. Пейзажна тематика дедалі виразніше домінувала в його творчості.

Ян М. Песке вважав себе (особливо у пейзажний період) учнем імпресіоністів: «імпресіонізм справив на мене буквально ефект вікна, відкритого на природу» (Спогади). У зображенні околиць, які відрізнялися географічним положенням і кліматом, його приваблювало відтворення специфіки їхнього

світла, атмосфери й настрою. Йому особливо подобалося малювати морські узбережжя, а найбільше – дерева й ліси, за що його назвали «поетом дерев і лісничим живопису» ²². Іноді він збагачував пейзаж архітектурними мотивами. Його творчість характеризується широким діапазоном тем, настроїв і технік. Він також зображував людей, часто – родинні сцени, в яких змальовував своїх близьких; інтимний настрій цих творів дозволяв критикам порівнювати Песке з набістами. Рідше він малював портрети й натюрморти. Крім олійного та акварельного живопису, він досягнув надзвичайної майстерності у малюванні китайською тушшю, в техніці якої Едвард Воронецький вважав його найкращим художником у Європі ²³. Для Воронецького він був «продовжувачем традицій великого живопису (барбізонської школи), [...] який збагатив їх здобутками в імпресіоністичній колористиці. Це вдале поєднання чудового малюнка з яскравою, але в міру стриманою палітрою та сильним пластичним трактуванням теми, якою він глибоко проймається, становить справжню непересячну оригінальність нашого земляка» ²⁴.

Творчі досягнення художника швидко помітили критики, шанувальники мистецтва й колекціонери. Його роботи демонстрували на багатьох персональних виставках у Парижі (починаючи, окрім згаданої виставки, з організованої в 1909 році в галереї Бернайм-Жен-е-Девамбез, до 1969 року в галереї Жана-Клода Бельє), інших місцевостях (перша з виставок – у 1912 році в мерії містечка Мелен), у паризьких Салонах та в численних інших експозиціях, а також в рамках експозицій французького мистецтва за кордоном. Його твори купували до публічних колекцій (з 1909 року; зокрема у 1913 році Жак Дусе придбав десять офортів). Вони знайшли таких заможних шанувальників, таких як Жорж Клемансо (він до кінця життя тримав у своїй кімнаті, поруч із пейзажем Моне, зображення великого дерева пензля Песке), і багатих меценатів, таких як Жан Енесі (у 1932 році художник виконав багато картин для його замку в Коньяку). Незмінними колекціонерами його творів також були Гійом Аполлінер, Фелікс Фенеон, Марія Складовська-Кюрі та її родина. Іншим поль-

ським слідом із періоду середнього й старшого віку художника було знайомство зі згаданим критиком Едвардом Воронецьким – щирим шанувальником його мистецтва. Песке подарував йому офорт «Пейзаж із південної Франції» з присвятою (французькою мовою) «пану Е. Воронецькому, щиро-сердно Жан Песке»²⁵, який нині перебуває в Кабінеті сучасної графіки й малюнків Національного музею в Варшаві (іл. 3). Крім того, в цій же колекції знаходяться дві інші роботи: «Каплиця св. Франциска в Борн»²⁶ та «Пейзаж із безлистими деревами» – це єдині, досі знайдені його твори в польських публічних зібраннях.

У 1921 році Я. М. Песке взяв участь у виставці польського мистецтва у Гран-Пале в Парижі²⁷. Особливу увагу привертає його участь у цікавому, але досі маловідомому епізоді з історії польсько-французьких мистецьких взаємин. Тоді, у мистецькій Томболі «на користь польських художників, жертв війни», (організований з 28 грудня до 15 січня 1916 році в галереї Бернайм-Жен у Парижі Комітетом на чолі з Полем Сіньяком) участь взяли Огюст Ренуар, Огюст Роден, його учень Еміль-Антуан Бурдель, Константен Бранкюзі, Анрі Матісс, Пабло Пікассо, Сюзанн Вала дон та ін.²⁸ (іл. 2).

Песке помер 21 березня 1949 року в місцевості Ле Манс. Його спадщина є ще одним підтвердженням існування у Франції багатого матеріалу, що стосується польських мистців, які творили там у другій половині XIX – першій половині XX ст.²⁹. Цей матеріал вказує на потребу більш цілісних досліджень мистецтва художників, які приїжджали з Польщі до Франції. Це б дозволило створити повніший образ сучасного польського мистецтва й водночас висвітлити проблему участі польських художників у процесі творення сучасного французького мистецтва. Згадані «Спогади» Яна Песке, якого вважали «одним із фундаторів паризької школи» (Жан Буре), могли б стати цінним джерелом у цій справі.

ПРО ТВОРЧІСТЬ Я. М. ПЕСКЕ У ПОЛЬЩІ

Художник мав нечасті контакти з Польщею; як уже згадувалося, він був тут у 1891 і 1895 роках, відвідавши Варшаву й україн-

ські землі. Тут експонувалися три його роботи: дві пастелі, зокрема «Голова старого» (у 1892 році у Варшаві в Товаристві сприяння образотворчому мистецтву) та картина «Меланхолія» з колекції Габрієли Запольської (1906 року у Львові й 1910 року в Кракові)³⁰.

Про нього також часто писали в пресі, головним чином, про його творчі успіхи й паризьку кар'єру. З особливим ентузіазмом відгукувалася Г. Запольська у виданні «Przegląd Tygodniowy» (1894–1895)³¹. Пізніше, до 1930 р., про художника згадували переважно такі часописи, як «Tygodnik Ilustrowany» (1894–1926), «Kraj» (1896–1901) і «Świat» (1907–1930).

Після довгого мовчання про художника, лише з середини 90-х років XX ст., на хвилі зацікавлення мистецтвом періоду на межі XIX і XX ст., окремі твори Я. М. Песке почали з'являтися у приватних збірках («Пейзаж у Східних Піренеях», малюнок тушшю й аквареллю, 1920 рік)³² і в антикварній торгівлі (олійні картини «Жінка за столом», «Обрубувачі гілок» (1926), «Пейзаж» і малюнок «Кафедральний собор», олівець і акварель)³³. Сподіваємося, що, можливо, в українських зібраннях є ще досі невідомі твори цього художника.

Участь мистця у паризьких Салонах та інших виставках багато разів помічали та широко обговорювали еміграційні часописи, особливо паризький «La Pologne Politique, Économique, Littéraire et Artistique» («Політика, економіка, література і мистецтво Польщі») (1920–1931). Шанувальником його мистецтва був критик Едвард Воронецький, який писав про художника в цьому виданні та у польській пресі (1923–1932).

«ПОЛЬСЬКА ШКОЛА»?

Як писав французький критик Гі Дорнан, Я. М. Песке «збагатив сучасне французьке мистецтво»³⁴. У французькій критиці історії мистецтва побутує думка, що Я. М. Песке – це один із фундаторів *паризької школи*³⁵. Однак варто згадати більш традиційне поняття *польська школа*, яке в новому значенні навів Андре Жид, захоплені картинами іншого польського живописця Вітольда Войткевича:

Іл. 1. Ян Мирослав Песке. Фото 1940 р.
(за «Oeuvres de Peske. 50 ans de peinture».
Галерея Сен-Пласід, [...], Париж, 1948;
репродукція Т. Казмерського)

Galerie BERNHEIM-Jeune — 25, Boulevard de la Madeleine

TOMBOLA ARTISTIQUE
(PEINTURE, SCULPTURE, OBJETS D'ART)
au profit des Artistes polonais victimes de la Guerre
autorisée par arrêté ministériel du 4 Décembre 1915

COMITÉ : P. SIGNAC, *Président.*
Membres : Mmes AGUTTE (Mme Sembar), BYCHAWSKA, Gabrielle RÉVAL, LEWITZKA; MM. BOURDELLE, BRANDEL, Paul FORT, GASIOROWSKI, GRANIÉ, GRANZOW, LUCE, MONDRAL, G. ROUAULT.

DONATEURS : **A. RENOIR, A. RODIN,** Mmes AGUTTE, ANDRIEU, Mlle BALLY, BONNARD, BOURDELLE, BRANCUSI, BOLLIGER, Mlle BOSNANZSKA, BALZUKIEWICZ, BRODZKA, BRANDEL, CAMOIN, Mlle CHARMY, L. COUTURIER, MM. COTTET, DELASALLE, DELTOMBE, Mme DESGRANGES, H. DÉZIRÉ, M. DUFRÈNE, DUFY, DIRIKS, J. FLANDRIN, FRANKOWSKA, O. FRIESZ, Ch. GUÉRIN, GEJZLER, GRANZOW, GROS, Mme HALICKA, HAYDEN, HEUZÉ, KAMENSKY, KISLING, KLINGSOR, LACZMANOWICZ, LEBASQUE, Marcel LENOIR, LEWITZKA, LHOTE, LUCE, A. MAILLOL, Mme MARVALE, MANOLO, Henri MARTIN, H. MATISSE, MARQUET, MAINSSIEUX, J. MARCHAND, J. METZINGER, L.-A. MOREAU, MONDRAL, MONTZEJN-OTTMAN, OZENFANT, P. PICASSO, PICHOT, PICART-LEDOUX, J. PESKE, K.-X. ROUSSEL, SIGNAC, TKACZEWSKI, UTTER, Mme Suzanne VALADON, VUILLARD, DE WAROQUIER, ZAWDZINSKI, RUBCZAK Jean, RUBCZAK Marie, etc.

Mmes Semène JEMLAK, Gabrielle RÉVAL, MM. Paul FORT, A. MERCEREAU, F. VANDERPYL ont offert des livres.
MM. MARSEILLE, A. NATANSON ont offert des lots.

L'Exposition sera ouverte du 28 Décembre 1915 au 15 Janvier 1916
de 10 heures à 18 heures (Dimanches et Fêtes exceptés)

ENTRÉE LIBRE

Prix du Billet : UN FRANC. — Tout acheteur d'une série de 100 billets gagnera un lot.

2701. — S. G. I. Paris.

Іл. 2. Повідомлення про мистецьку Томболу. Відбиток. Галерея Бернайм-Жен. Париж, 1915–1916.
Із колекції Польського історико-літературного товариства у Парижі (репродукція Т. Казмерського)

Іл. 3. Ян М. Песке. Пейзаж на півдні Франції. Офорт.
Кабінет сучасної графіки й малюнків Національного музею у Варшаві (інв. № Gr. W. 2898)

Іл. 4. Ян М. Песке. Дорога Етьєна Ліна в Аржель-сюр-Мер. Олія.
Музей Кою. Ван (репродукція Т. Казмерського)

«Я визнаю, що не розумію явище, що можна назвати «польською школою». Звичайно, мені здається неможливим, щоб навіть художник рівня Войткевича міг усіма своїми творами винайти власний мистецький стиль. [...] Тому він близький до нашої французької школи, він тут здається своїм. Я кажу, що він близький, але він не наслідує її [...]»³⁶.

Нині Я. М. Песке вважається одним із найвизначніших польських живописців, які працювали у Франції наприкінці XIX ст. поряд із такими, як Ольга Бознанська, Тадеуш Маковський, Юзеф Панкевич, а стилістично найближчим йому був Владислав Слевинський, котрий належав до школи Понт-Аван у Бретані. Очевидно, мистецтво Песке формувалося під впливом Тулуз-Лотрека «до розламу», від якого його вберіг «пошук широти», що він її прагнув.

У 1997 році історик мистецтва Ельжбета Грабська поставила питання:

«Чи можна вже сьогодні, не маючи, по суті, в польській та французькій історії мистецтва майже ніяких порівняльних досліджень на тему [відносин між польським і французьким мистецтвом], спробувати оцінити це *подорожування* в обидва боки?»³⁷. Можна сподіватися, що французька виставка 2002–2003 років, присвячена Я. М. Песке, яка викликала зацікавлення мистецтвом польських художників Франції незабаром дасть відповідь на це питання. У подальшому майбутньому можна буде точніше означити зв'язки Песке з Україною, її природою і мистецтвом.

¹ У Кабінеті гравюр Національної бібліотеки в Парижі (за номером Ca.88.Fol.) є нотатка, ймовірно, автограф художника: *Peské Jan Mirosław, polonais né en Russie [...]*.

² *Catalogue de l'Exposition d'Art Polonais au Salon de la Société Nationale des Beaux Arts (Grand Palais)*. – Paris, 1921. – P. 16 (позиція 154–156).

³ Париж, 2002; видавництво Соможи-Едісьйон-Д'Ар. Досі найрозлогішим дослідженням на цю тему була магістерська робота Ліз Бікар-Зе «Життя і творчість Жана Песке» (1978; машинопис у Бібліотеці мистецтва й археології фундації Жака Дусе), побудована на неопублікованих «Спогадах» художника (машинопис, 739 с.). Він також залишив щоденник за 1890–1949 роки (зберігається в сімейному архіві). У цій статті використано архівні матеріали та твори Я. М. Песке, що зберігаються в Бібліотеці мистецтва й археології

фундації Жака Дусе, Кабінети гравюр Національної бібліотеки та у Польській бібліотеці в Парижі, з якими автор познайомилася 1991 року завдяки стипендії Вищої школи соціальних наук у Парижі.

⁴ Повніша фактографія у вид.: *Polanowska J. Francuska kariera polskiego malarza Jana Mirosława Peske // Biuletyn Historii Sztuki*. – 1994. – Vol. LVI. – Nr 1–2. – S. 153–158 (française résumé); *Polanowska J. Peske Jan Mirosław // Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających (zmarłych przed 1966 r.)*. – Warszawa, T. 7. – 2003. – S. 34–38.

⁵ У Польщі досі мало знали про Я. М. Песке. Ним цікавилися лише критики, а захоплені відгуки про нього, що з'являлися з 1894 року, з часом дедалі рідшали, аж поки припинилися 1930 року.

⁶ Іноді його помилково називають Мечиславом.

⁷ *Marie-Élisabeth Loiseau*. «La vie et l'oeuvre de Jean Peské» // *Jean Peské, 1870–1949*. – Paris 2002. – P. 17.

⁸ *Marie-Élisabeth Loiseau*. Зазнач. праця. – P. 20, 21.

⁹ У той час – провідний художній навчальний заклад Варшави.

¹⁰ Войцех-Генрик-Вільгельм Герсон (1831–1901) – живописець, ілюстратор, педагог, писав про мистецтво і виступав організатором мистецького життя; у 1872–1896 роках був професором провідної художньої школи у Варшаві.

¹¹ Песке з'являвся на шпальтах варшавської преси. Його програмний виступ надрукував «Przegląd Tygodniowy» (1894, № 40), а лист до редакції – «Kurier Warszawski» (1895, № 214). Картина художника «Меланхолія» 1900 року була виставлена у львівському Товаристві шанувальників образотворчого мистецтва (ТШОМ), а 1910 року – двічі у краківському ТШОМ у складі постімпресіоністичної колекції Г. Запольської. На цьому його безпосередні контакти з Польщею припинилися, лише критики мистецтва, головним чином Едвард Воронецький, стежили за його кар'єрою, що блискуче розвивалася у Франції.

¹² Каталог виставки: «Marie-Antoinette, archiduchesse, dauphine et reine» / red. M. Jallut. – Château de Versailles, 1955.

¹³ *Wrotnowska D. Les artistes polonais de l'Emigration de 1830 // Musées de France*. – 1948. – № 10.

¹⁴ Ян-Антоній Остін (1865–1938) – маляр, ілюстратор, художній критик і педагог, у 1889–1898 рр. навчався й працював у Парижі.

¹⁵ «Rocznik Towarzystwa Polskiego Literacko-Artystycznego w Paryżu» («Щорічник Польського літературно-художнього товариства у Парижі» (1911/1912) подає адреси близько 2000 тогочасних польських мистців. На с. 141 – Я. Песке.

¹⁶ Вона і М. Складовська мали роботи Песке. – Див.: *Danielewicz I. Kolekcja Gabrieli Zapolskiej // Ars Longa. Prace dedykowane pamięci prof. Jana Białostockiego*. – 1999.

¹⁷ *Czachowska J. Gabrieli Zapolskiej «Listy o sztuce» // Sztuka i Krytyka*. – (Warszawa), 1957. – R. VII. – Nr 3–4. – S. 247.

¹⁸ Виставка експонувалася у Парижі в Музеї Бурделя (жовтень 1996 року – січень 1997 року) та в Національному музеї у Варшаві (лютий – березень

1997 року); каталог опрацювала Ельжбета Грабська (Warszawa, 1997).

¹⁹ J. ...z. W pracowni Jana Mirosława Peske w Paryżu // *Przegląd Tygodniowy*. – 1895. – Nr 27. – S. 316, 317.

²⁰ J. ...z. Malarze impresjoniści w Paryżu // *Przegląd Tygodniowy*. – 1894. – Nr 40. – S. 432.

²¹ Wystawa p. J. Peskego // *Kurier Warszawski*. – 1901. – Nr 106. – S. 3. Передрук див.: *Czas*. – 1901. – Nr 94. – S. 2, 3.

²² Наприклад: «*Берег моря в Портіві*». Олія, полотно; з підписом автора. Музей образотворчого мистецтва та археології в Рен; «*Дерево. Ліс Фонтенбло*». Олія, полотно. Музей Пікардії в Ам'єні; «*Узлісся в Е, департамент Сен-Марітім*». Олія, полотно; з підписом автора. Музей образотворчого мистецтва у Марселі; «*Костюл у Сен-Жан-де-Мон у дощовий день, регіон Пеї-де-Луар*». Рисунок тушшю, наведений аквареллю та гуашшю; з авторським підписом. Вандейський музей у Фонтене-ле-Конт.

²³ *Woroniecki E.* Jan Peske. Z wystaw paryskich // *Świat*. – 1924. – Nr 47. – S. 6, 7.

²⁴ *Woroniecki E.* Artyści polscy w paryskim Salonie // *Tygodnik Ilustrowany*. – 1924. – Półrocze I. – S. 100.

²⁵ Цей офорт із присвятою нині зберігається у Національному музеї у Варшаві.

²⁶ Офорт, суха голка; інвентарний номер 63386; дарунок Казимежа Возницького.

²⁷ *Catalogue de l'Exposition d'Art Polonais au Salon de la Société Nationale des Beaux-Arts (Grand Palais)*. – Paris, 1921. – P. 16. (Позиція 154–156).

²⁸ У галереї Бернайм-Жен (Комітет – Сіньяк та ін.; добродійні учасники – Ренуар, Роден, Пікасо, ...). Надрукований список учасників імпрези зберігається в архіві Польського історико-літературного товариства у Парижі.

²⁹ Див.: *Bartnicka-Górska H., Szczepińska-Tramer J.* W poszukiwaniu światła, kształtu i barw. Artyści polscy wystawiający na salonach paryskich w latach 1884–1960. – Warszawa, 2005.

³⁰ *Wiercińska J.* Katalog prac wystawionych w Towarzystwie Zachęty Sztuk Pięknych w Warszawie. – Wrocław, 1969; Wystawa obrazów ze zbiorów Gabryeli Zapolskiej / wstęp G. Zapolskiej // *Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych*. – Lwów, [1906]; Katalog XIV Wystawy Towarzystwa Artystów Polskich «Sztuka» w Krakowie. – Kraków, 1910.

³¹ «*Przegląd Tygodniowy*». – 1894. – Nr 40. – S. 432; 1895. – Nr 27. – S. 316, 317. У 1895 році Песке надіслав листа до газети «*Kurier Warszawski*» (Nr 214) зі спростуванням хибної інформації про виставлення його картини.

³² Колекція Болеслава і Ліни Навроцьких. Національний музей. Каталог виставки. – Варшава, 1994.

³³ Каталоги аукціонів «*Деца Унікум*» (Варшава, 1999–2001. – № 98, 104, 110) та «*Арт енд Бізнес*» (Варшава, 2002). – № 1–2 (Аукціонний щорічник за 2001 рік).

³⁴ *Dornand G.* Peske // *Oeuvres de Peske, 50 ans de peinture [...], Galerie Saint-Placide*. – Paris, 1948. – P. 4. (сторінки без нумерації).

³⁵ *Bouret J.* Peské le pionnier // *Peské, [Galerie] Jean-Claude Bellier*. – Paris, 1967.

³⁶ *Gide A.* Préface au catalogue de l'exposition de Witold Wojtkiewicz, Galerie E. Druet, mai 1907. – Paris, 1907. Réimpression: *Cahiers de Varsovie*. – 1976. – 4. – P. 80.

³⁷ *Grabska E.* Obrazy i rzeźby podróżują // *Paryż i artyści polscy 1900–1918, wokół E.-A. Bourdelle'a*. – Warszawa, 1997. – S. 20.

SUMMARY

Musée d'Art Moderne de Collioure (until recently the Musée de Collioure Fonds Peské) was founded in Collioure (Lanquedoc) by the Polish painter Jan Mirosław Peské who had arrived in Collioure from the Ukraine.

Born on July 27, 1870 at Golta in the former Cherson province, Peské naturalized in France in 1921 and died on March 21, 1949 in Le Mans. He studied in Kiev, Odessa, Warsaw and from 1890 also in Paris, where he joined the Post-Impressionist avant-garde in 1894.

Mainly a landscapist, he worked in Collioure in the Pyrenees, in Bormes on the Côte

d'Azur and near Barbizon, yet his oeuvre is characterized by a broad range of topics, moods, and techniques. He is regarded to be one of the major Polish painters in France at the end of the 19th century, and his works which are now being more closely studied serve as the example of the interpenetration of many cultures: Polish, Ukrainian, and French.

In 2002 Musée d'Art Moderne de Collioure (Fonds Peské) held a large monographic exhibition entitled *Jean Peské Paysagiste et Portraitiste Indépendant 1870–1949*, accompanied by a monumental catalogue *Jean Peské 1870–1949*.